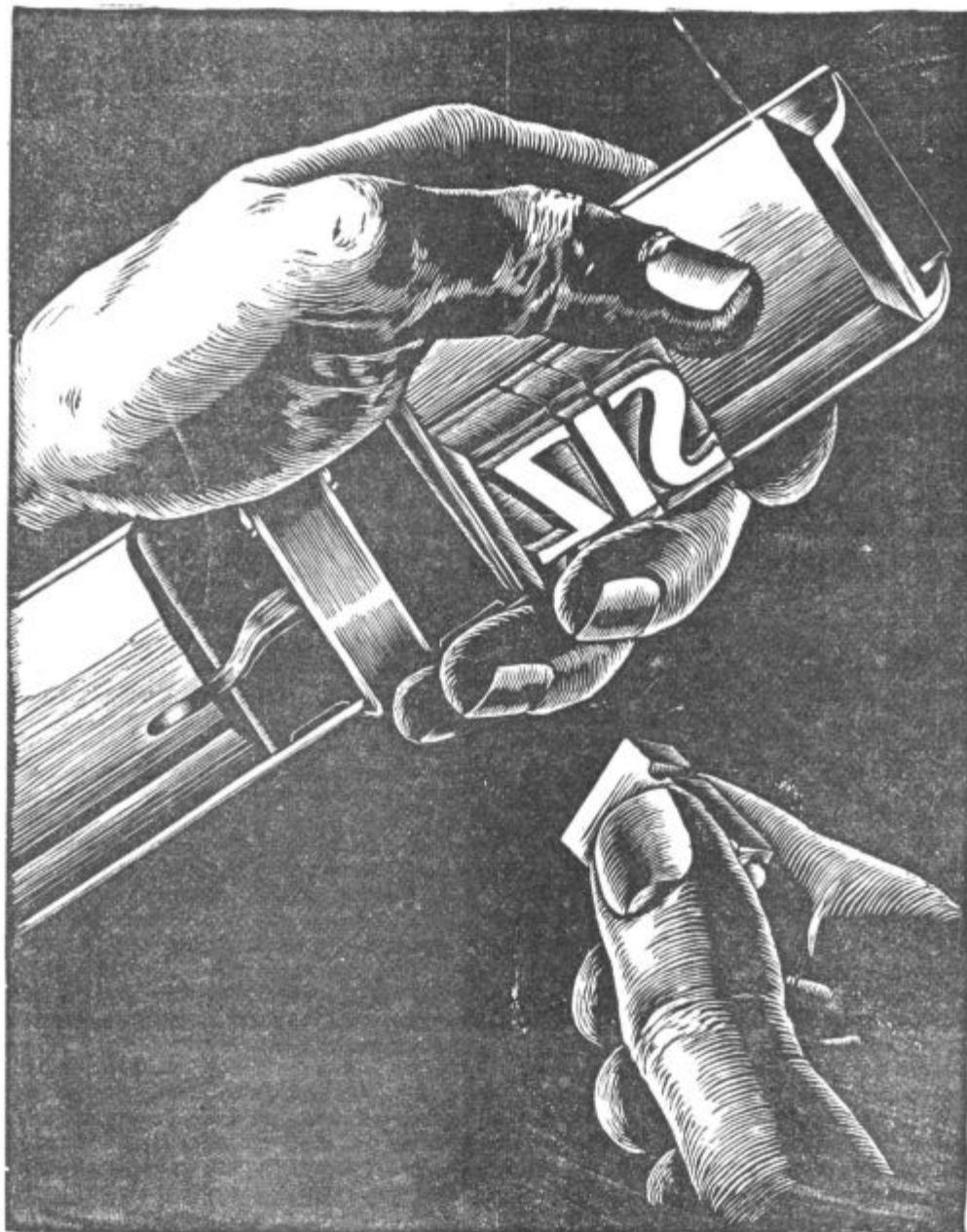

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 11.

V LJUBLJANI, 18. MARČA 1934.

KNJIGA 18.

JOS. KLADNIK

STAVCEVA ROKA (lesorez)

O RASAH V EVROPI IN V NAŠI DRŽAVI

PRIV. DOC. DR. B. K. ŠKERLJ

N A D A L J E V A N J E

Zadnjič smo začeli razpravljati o Židih in smo se posebno ustavili pri t. zv. sefardskih ali zapadnih Židih. Rekli smo na koncu, da imamo v državi večinoma drugi tip Židov, namreč aškenaski, vzhodni.

Rasna podlaga temu tipu je prednjeazijska rasa. Znaki te rase so podobni kakor znaki dinarske rase, le telesna višina je znatno nižja. Glava je vobče podobna kakor pri dinarski rasi, morda je nos še nekoliko bolj poudarjen, zlasti na koncu debel (mesnat) in navzdol upognjen. Za Žide obeh tipov so pa značilne tudi ustnice, ki so zlasti pri vzhodnem tipu kajkrat nabrekle, debele; in uhlji: lega uhlja je nekoliko drugačna (bolj poševna) in uhlji je mesnat. Tudi po (često kodrastih) laseh in po mejah lasišča se more Žid kajkrat spoznati, tudi če sicer nima več židovskih znakov.

»Nima več«, kaj se to pravi? Židje so se povsod močno pomešali z gostiteljskim narodom. Dočim pri sefardskih Židih mnogi znaki vedno ostanejo tipični, se pri vzhodnih mnogi izgube. Tako poznamo vzhodne Žide z modrimi očmi, plavimi lasmi, prav svetlo kožo, ravnim nosom in nihče ne bi rekel, da je dotični sploh Žid. In vendar spozna vajeno oko Žida tudi kljub vsem tem nežidovskim znakom. Žide odlikuje neka prilagodljivost, rekel bi, skoro tudi v telesnem oziru. Na severu Evrope dobite bolj svetle Žide, ker so se tam pomešali z nordijci in zastopniki vzhodnobaltske rase. In vendar se je velik del njih obdržal raso čist. Prvotno je to bilo prisiljeno pod raznimi zakoni in običaji gostiteljskih narodov (ghetto), toda kasneje in tudi še danes je pri pravovernih Židih rasna zavest tako močna, da se mnogi ne mešajo med ne-Žide.

Rasna zavest, ki jo danes tako močno propagirajo Nemci, prav za prav ni niti nemški originalni pojav. Rasna zavest je bila že od nekdaj močna prav pri Židih, proti katerim se danes Nemci bore, kajkrat res z neprimernimi sredstvi. Toda gibanje Nemcev, da hočejo vzbuditi in krepiti rasno zavest prav nasproti Židom, bo razumel vsakdo, kdor je v zadnjem času pred nastopom Hitlerjevega režima, bil v Nemčiji. Zanimiv je

pojav, da vsa Evropa (ali vsaj skoro vsa) žigosa nemški rasizem, pri tem se pa ne zaveda, kako močno rasno zavest so vedno kazali Židje med seboj in nasproti drugim, kako močno in ves svet obsegajoče so organizirani in kako ta organizacija vedno funkcionira v prid vsega Židovstva, kjerkoli ga je treba braniti. Čudno je, da nežidovski svet tega ni opazil prej pri Židih, zdaj pa takoj opaža pri Nemcih, kar je vsekako zanimivo dejstvo. Vprašanje je seveda, od koga je inspirirano. To pa ne spada več sem. Opozoriti pa sem hotel na to, da je rasna zavest bila že od nekdaj močna prav pri Židih, ki občutijo danes na lastni koži vso neprijetnost te zavesti.

Predaleč bi zašli, če bi se hoteli tu podrobneje baviti z židovskim vprašanjem, ki brez dvoma obstoja in ki ga bo treba gotovo tudi rešiti. Poglejmo si še, kaj je z vrednotenjem ras in ali je to sploh mogoče.

Gotovo ima vsaka rasa tudi svoje posebne duševnerasne lastnosti. Če jih poskušamo natančneje analizirati, hitro zadenemo na skoro nepremagljive težave, ker nam manjka še primerne tehnike. Kolikor se da soditi iz zgodovine evropskih narodov, moremo reči tole:

Narodi, pri katerih igra nordijska rasa veliko vlogo (torej Norvežani, Švedi, Danci, Angleži, severni Nemci i. dr.) kažejo brez dvoma velik smisel za trgovino, za potovanja, za koloniziranje tujih dežel. Mnogi jim pripisujejo tudi posebno sposobnost abstraktnega mišljenja, filozofiranja. Zlasti Nemci se sami radi nazivajo narod mislecev in filozofov. Gotovo je na tem nekaj resnice. Vprašanje je, koliko grejo te lastnosti na rovaš nordijske rase. Zlasti Nemci trdijo, da je nordijska rasa bila in je gibni element človeške zgodovine, češ, da so ljudje nordijske rase ustanavljali prve državne oblike v Mezopotamiji in Indiji itd. Zdi se mi, da je to močno pretirano, dasi ne moremo tajiti, da so v vseh teh deželah našli ali ostanke ljudi te rase ali pa zapiske o ljudeh, ki bi mogli biti nordijske rase. Nekateri drugi avtorji pa nordijski rasi ne pripisujejo velikega pomena in zlasti ji ne pripisujejo mnogo hvalevrednih lastnosti. Če namreč sledimo nordijskim sagam in zlasti pesmi o Nibelungih, spoznano, da igrajo glavno

vloga v teh starih pesnitvah: fizična moč, izdaja, bratomor, laž, hinavščina in druge takšne manjvredne lastnosti. Da bi bili nordijci posebno nadarjeni umetniki, skoro tudi ne moremo trditi. Tako bi od vsega sijaja nordijske rase ostalo bore malo in prav gotovo je nemški v

Predstavnik pretežno nordijske rase

nordijsko raso zagledani razizem huda zmota ali pa vsaj močna pretiranost.

O drugi svetli rasi, v z h o d n o - b a l t s k i, vemo doslej še jako malo. K nji pripadajo: Finci, zapadni Rusi, prebivalci vzhodne obale Vzhodnega morja, mnogi Poljaki, mnogi Čehi in Slovaki, tudi Madžari, severni Hrvati, Slovenci in vobče mnogo blondinov v Srednji Evropi. Posebna duševna poteza te rase je baje molčečnost in nezaupljivost nasproti tujcu, na drugi strani pa delavnost in vztrajnost. Tudi filozofiranje ji ni tuje. Velikega smisla za umetnost pa ji ne pripisujejo, najprej morda še za upodabljačo umetnost.

Najzanimivejša pa je vsekako kromanjonska rasa, ki smo jo že opisali kot plavolaso in modrooko s podolgovato lobanjo in visoko rastjo, toda ne tako visoko kakor jo poznamo pri nordijski in dinarski rasi. Zanimiva je ta rasa zato, ker se da zasledovati nazaj do zadnje ledne dobe. Ostanke te rase (torej posamezne pripadnike) najdemo skoro po vsej Evropi in tja do Kanarskih otokov. Prav slednji so dali dokaz zato, da je za kromanjonsko raso značilna svetlolasost in modrookost. Na Portugalskem je namreč pred nekako štirimi leti odkril dunajski etnolog in lingvist dr. Wölfel star rokopis, ki se je nanašal na prvo zasedbo Kanarskih otokov po Špancih. Praprebivalci, ki so jih Španci tam našli, so bili širokopleči in močni, veliki ljudje modrih oči in plavih las — slednje ne

vemo le iz opisa, marveč tudi iz krasnih akvarelov, ki dičijo omenjeni rokopis. Že prej se je zdelo antropologu E. Fisscherju in pred njim še Francozu Verneauju, da so lobanje, ki so jih našli na Kanarskem otočju (zlasti na Tenerifi), v jamah in muzejih, starega kromanjonskega tipa, kakor ga poznamo iz diluvialnih najdb v Evropi. Najdba rokopisa je to mnenje potrdila. Tako moremo danes kromanjonsko raso zasledovati že od avrignacijske (prve kulturne stopnje mlajšega paleolitika) naprej do današnjih dni. Zlasti pa najdemo danes ostanke te rase na Westfalskem in v Dalekarliji na Švedskem. Nekateri antropologi jo imenujejo tudi westfalsko raso ali »Dalrasse«. Zdi se mi jako verjetno, da so svetli prebivalci naših dalmatinskih otokov tudi še ostanke te rase. Saj je vobče tako, da so otoki nekakšna pribežališča starih rasnih in sploh bioloških oblik. Prav očitno se to vidi prav pri tej človeški rasi na Kanarskem otočju.

Tej zanimivi rasi pripisujejo zlasti energijo in delavnost, tudi smisel za umetnost ji ne more biti tuj, zlasti če pomislimo na krasne umetnine, ki jih je zapustil človek te rase v raznih diluvialnih jamah. Gotovo jo odlikujejo sim-

Predstavnik pretežno kromanjonske rase

patičnejše poteze kakor pa nasilno in močno egoistično nordijsko raso, na katero n. pr. pravkar omenjeni Wölfel ne polaga velikih nad in prav tako ne znameniti norveški antropolog K. E. Schreiner (izg. Skräjner), ki je za tako sodbo gotovo jako kompetenten.

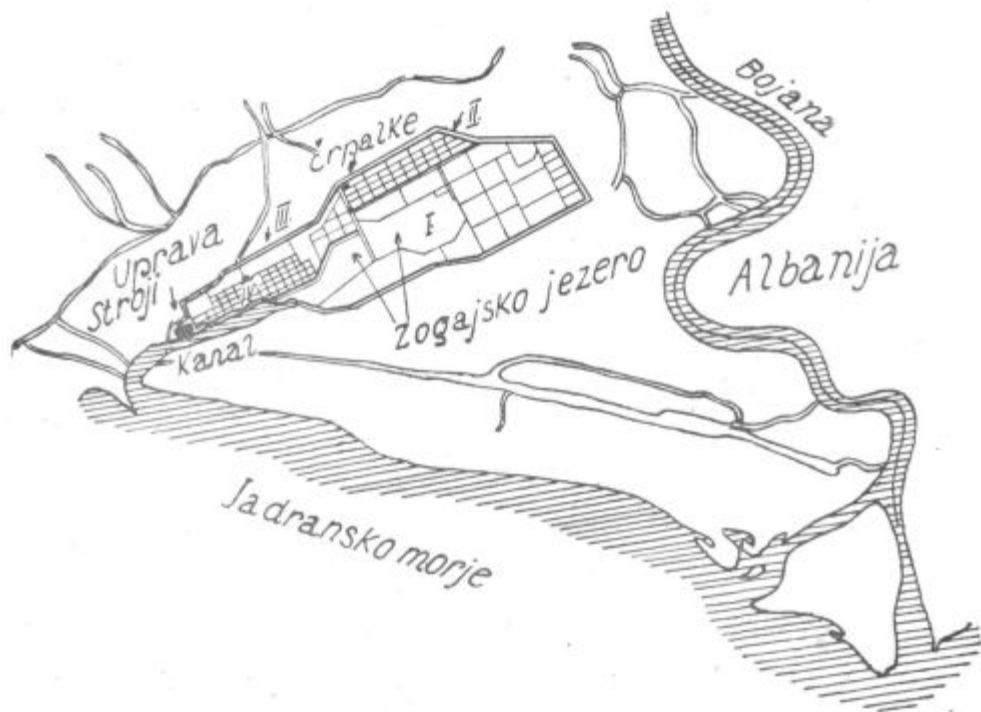
D A L J E

NAŠA PRVA SOLARNA NA JADRANU

CAND. ING. ZV. STREKELJ

Naša država pridobiva malo soli. Dasiravno leži ob morju in so dani za pridobivanje morske soli vsi pogoji, smo bili doslej navezani na uvoz iz Smirne, Romunije, Alžira in sueških pokrajin. Od nekako 100.000 ton, ki jih porabimo na leto, smo pridobivali samo 50.000 ton doma. Odločujoči činitelji so dolgo ugibali, kako osamosvojiti državo in omejiti uvoz

gradnje. Obrežje jugoslovenske obale pada vzdolž 600 km dolge črte strmo v morje. Kje najti primeren prostor za solarno? Tam, kjer se izteka Skadrsko jezero v morje ob ustju Bojane so ga našli. Mesto leži ob albanski meji, je položeno in ima dovolj prostora za gradnjo solarne. Načrt je bil odobren in dela so danes že v polnem teku. Ploščino solarne so preračunali na 8.6 kvad. kilomet-

soli, ki stane letno lepe milijone, saj vsebuje naš Jadran ogromne množine soli. Italija ima ob Adriji velike moderne naprave za pridobivanje morske soli. Tudi pri nas so nameravali zgraditi nekaj sličnega. L. 1924 je podvzela uprava solnega monopola v tej zadevi odločilne ukrepe in izdelala po vzgledu italijanskih naprav načrt za veliko solarno. Ravnatelj Grisogono je unesel v velikopotezni načrt marsikatero dobro misel, upoštevajoč pri tem dobre in slabe strani modernih italijanskih naprav.

Zadeva ni bila enostavna, kajti kraška tla so trda in neprimerna za slične

rov. Močvirnata tla pa zelo ovirajo delo. V takem terenu je gradbena doba kratko odmerjena in po vsej pokrajini razsaja malarija. Stalno boleha 20% delavcev, ki prejemajo sicer kinin v dovoljni meri, a ga uživajo le pod nadzorstvom.

Dela se le tri mesece v letu. Ker nastopi deževje že v oktobru in prinašata november in december normalno 300 do 400 mm padavin, morajo biti dela dokončana najkasneje konec septembra. Do maja je vsa pokrajina pod vodo. Junija, ko začne pripekati sonce, vpade voda, tla se posušijo in ilovnat teren postane trden. Položno obrežje je mesto-

ma gosto prerastlo s tamariskovim grmom, ki zelo ovira delo in ga morajo delavci odstranjevati z nožem, krampom in ognjem.

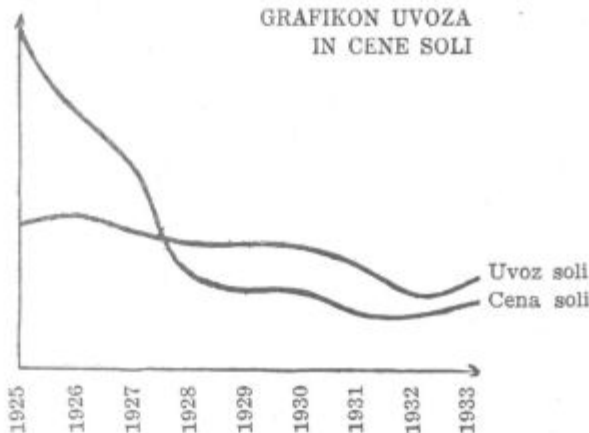
Za našo solarno je velikega pomena Zogajsko jezero. Vezano je z morjem po naravnem prekopu. V tem jezeru se vrši prva faza izhlapevanja.

Konstrukcija solarne je zamišljena tako, da je podvržena voda, ki prihaja iz morja skozi prekop v jezero, štirim štadijem izhlapevanja (v načrtu označeno z I. do IV.), dokler ni dosežena koncentracija 25 do 30% kuhinjske soli. V ta

Ko zasiže majsko sonce nad ustjem Bojane in je izhlapevanje morske vode dovolj močno, tedaj odpro ob prekopolu zatvornico in voda napolni solarno.

Poleg soli vsebuje morska voda tudi nekaj kalcijevega in magnezijevega sulfata, ki se med procesom izločita, magnezijev klorid pa se izloči šele ob koncu, ko se kuhinjska sol že suši na prostem. Delo v solarni je septembra končano. Iz najnižjih kotlin, kjer se vrši kristalizacija kuhinjske soli, odstranijo vodo in »solna žetev« se lahko prične. Z lopatami zgrmadijo sol v večje kupe in jo

GRAFIKON UVOZA
IN CENE SOLI

namen je solarna razdeljena v štiri velike hlapilne ploskve in vsaka ploskev v več manjših kotlin, ki padajo v smeri proti IV. hlapilni ploskvi. Zadnje kristalizacijske kotline leže ob prekopolu. Padec od kotline do kotline znaša 5 do 10 cm. Ko doseže slanica na svoji prvi poti nižjo lego solarne, jo črpalke dvignejo spet v višje kotline in proces se ponovi.

Ker se v bližini izliva Bojana v morje, ima morska voda v prekopolu komaj 1.5 do 2% soli, medtem ko vsebuje Jadransko morje 2.5 do 3% soli.

Natančnejša merjenja so dokazala, da izhlapi v solarni dnevno 4 do 15 mm vode. To izhlapevanje se vrši tem hitreje, čim močnejše pripeka sonce in čim manjša je koncentracija slanice. Velikost izhlapilnih kotlin je različna. Nekatere kotline merijo komaj 5000 m², večje pa imajo do 500.000 m² ploščine. Najvišja izhlapilna kotlina leži 1.85 m nad morsko gladino, najnižja pa 0.25 m pod njo.

Naprava je zavarovana proti poplavam s 4 m visokim nasipom. Posamezne kotline pa ločijo 60 cm visoke pregrade.

očistijo morske trave in slame.

Še nekaj števil, ki nazorno kažejo stanje našega uvoza soli od l. 1926 do l. 1933.

Uvozili smo:

leta	vagonov soli	milij. Din
1925	7153	142.75
» 1926	8675	139.74
» 1927	7737	109.48
» 1928	6900	32.45
» 1929	6803	28.73
» 1930	5994	20.92
» 1931	5577	12.94
» 1932	3257	8.28
» 1933	5021	13.04

Iz teh števil je razvidno, da smo uvozili največ soli l. 1926. Po l. 1926 je začel uvoz soli padati in dosegel l. 1932 najnižjo številko. Tudi cena soli je padla. L. 1925 je stal vagon soli še 20.000 dinarjev, l. 1932 pa je padla njegova cena na 2540 Din.

Naša prva solarna je velike važnosti za naše gospodarstvo. Letos bo obratovala že v polnem obsegu. Pridobivala bo 40 do 50 tisoč ton kuhinjske soli, kar bo zadostovalo za naše potrebe brez uvoza.

POMLAD PRIHAJA

Po razpravi dr. R. Francéa

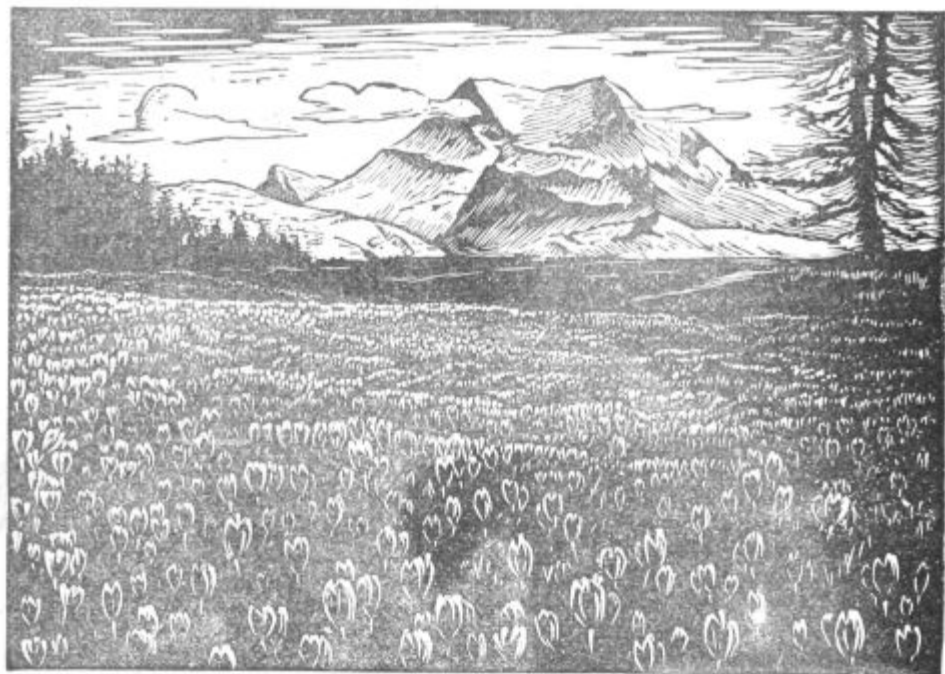
Pomlad se pričinja po astronomskem koledarju 21. marca. Žal, da nima ta datum z resničnostjo vsaj v naših krajih nobenega opravka, kajti staroznano dejstvo je, da prehiteva ta dan resnični nastop pomladi za cele tedne, dočim šepa v drugih, srečnejših predelih Evrope spet cele tedne za njim.

Kdaj pomlad prav za prav nastopi? V ničemer se ublažitev temperature in porast števila sončnih ur ne zrcali tako izrazito, kakor v prebujenju pod snegom in v mrazu otrplega rastlinstva. Posebno razcvetitev nekih grmov, dreves in cvetic smatra znanost za najsigurnejše znamenje pomladnega prihoda, kajti rastline so v tem pogledu točne kakor ura. Takšne rastline so posebno jablane, narcise, breskve, javori in še nekatere druge. Seveda pa je dan njihovega razcveta za vsako deželo, vsak kraj in celo za posamezne dele istega kraja zelo različen. Na prisojnih mestih se razvije cvet naravno nekoliko dni prej nego na odsojnih, proti severu obrnjenih straneh. Poleg tega ima veliko vlogo tudi splošni značaj leta in ne more biti

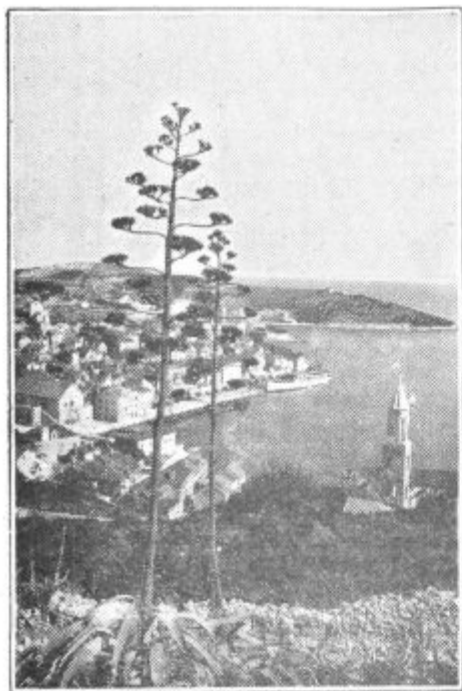
R. FRANCE

n. pr. vseeno, da-li je vreme ob tem času še hladno in oblačno ali sončno in milo. V splošnem pa se da napovedati za vsak kraj in vsako rastlinsko vrsto dan njenega razcveta. Tako je razumeti, če navajajo, da je v Nemčiji najzgodnejši pomladni datum, ko se razcvetejo gori navedene rastline, 22. april; a ta datum velja za dolino Rena, ki ima v vsej Nemčiji najblažje in najtoplejše podnebje.

Viktor Himmel: POMLADANSKI ZAFRAN

Isti datum velja n. pr. v Avstriji samo za okolico Nežiderskega jezera, dočim nastopi pomlad na Dunaju, v sončni dolini Donave, ob Moravi, v Gradcu

HVAR

še 29. aprila. Nekako 6. maja se razcvete ostala Avstrija z izjemo gorá, ki se priključijo kakšen teden pozneje, razen visokogorskih dolin, za katere je zadnji datum razcveta 26. maj. Te podatke iz Avstrije navajamo zato nekoliko pobližje, ker veljajo v splošnem tudi za osvobojeni del slovenske domovine, iz katere nam pa natančnejši podatki še manjkajo. Nekateri predeli dravske banovine bodo imeli po vsej priliki še za kakšen dan zgodnejši datum razcveta nego 22. april. Sosedna Madžarska je nekaj na boljsem nego Avstrija, posebno v svojih južnejših delih. Za madžarsko Podonavje južno od Budimpešte so datumi razcveta pred 22. aprilom, za Potisje celo za 6 do 15 dni pred njim.

Ni seveda vseeno, katero rastlino si vzamemo za temelj našega računa. Dolgoletna opazovanja so dala za Dunaj in Budimpešto kot povprečni datum, ko zacveteta javor in bela breza, n. pr. 11. april, za črešnje 17. april, za jablane in češnje 24. april itd. Iste rastline zacvetejo v Porenju, južnem

Podonavju in v Podravju prej, v drugih delih Srednje Evrope pa pozneje. Ta zakasnitev znaša na ravnem Češkem, v Srednji in Severni Nemčiji 6 do 15 dni, v Pragi n. pr. 7 dni, v Monakovem 14 dni. V goratih delih je stvar seveda še slabša, v Alpah in Karpatih znaša zakasnitev n. pr. 6 do 25 dni, v Češkem Rudogorju celo 30 dni (kar ustreza nekako moskovski in švedski pomladi!). V Leningrad dospe pomlad celo poldrug mesec pozneje nego na Dunaj, še severnejši deli Rusije pa jo učakajo naravno še pozneje.

Kar se tiče Francije, ni ta dežela za čudo nič dosti na boljšem nego Avstrija ali Madžarska. Šele ob atlantski obali ima pomlad 6 do 25 dni prej, nekako tako kakor dolina Pada. Pariz ima samo 4 dni pred Dunajem pomlad, isto Ženeva. Meran se obleče 12 dni pred Dunajem v pomladno obleko, Trst pa že 23 dni prej.

Čim bolj lezemo na jug, tem bolj blagoslovljene postajajo naravno razmera. Pri tem bomo opazili najprvo presenetljivo razliko med obema Rivierama, italijansko in francosko. Dočim se razcvetejo v Cannesu in Mentonu iste rastline 26 do 35 dni prej nego na Dunaju, se razcvetejo med italijanskim Rapalom in Genovo še 16 do 25 dni prej. Napoli in Lizbona enačita Mentonu. Malokdo pa ve, da ostavlja naša Dal-

DUBROVNIK

macija obe Rivieri, italijansko in francosko, kar se tiče miline podnebja, daleč, zelo daleč za seboj. Na otoku Hvaru je pomlad n. pr. celih 52, v Dubrovniku pa 59 dni prej nego na Dunaju. V tem pogledu prednjačijo samo še Atene in

Malaga s 65 dnevi, Kreta in Gibraltar s 70 dnevi. Dubrovnik, Atene, Malaga, Kreta in Gibraltar so petorica najtoplejših krajev v Evropi. Njih povprečna letna temperatura znaša preko 19 stop., pri 20 stop. pa se pričinja že — tropsko podnebje! Na naši srečni dalmatinski obali prehajajo prvi jesenski dnevi neposredno v pomladne dni, med decembrom in sredino januarja cvetejo tam istočasno poznoletne in pomladne cvetlice, v istem času, ko odpada listje, poganja tam že novo, a zime ni. Narava sama nam je ustvarila v Dalmaciji več-

no zelen zaklad, za katerega nas lahko zavida ves svet in ki se ga sami še vse premalo zavedamo!

Čudna je torej pot evropske pomladi in zelo dolga. Na jugu prihaja skoraj za 2 in pol meseca prej, na severu pa se za istotoliko zakasni. Nekdo je dejal, da je naša stara celina edina, v kateri vladajo istočasno tako rekoč vsa podnebja, od tropskega do tečajnega. Kakor vidimo, ni ta trditev prav nič pretirana, vsaj ne, če izvajamo ekstremne primere tečajnega in tropskega podnebja, ki nam jih pa tudi nič ni treba.

IGOR STRAVINSKI O SODOBNI GLASBI

Navzlic vsem protestom in prepovedim (takšno prepoved je izdal n. pr. Adolf Hitler) ni prav nič videti, da bi se bil svet do danes kaj pridal naveličal jazzovske glasbe. Nasprotno, število njenih ljubiteljev in braniteljev se ni od prvih njegovih časov prav nič spremenilo in vsepovsod opažamo, kako prehajajo njeni načini in izrazne oblike v oficialno glasbo in si jo osvajajo.

Pred kratkim je neki časnikar obiskal najmodernejšega skladatelja našega časa, Rusa Igorja Stravinskega, da ga povpraša o njegovem mnenju glede jazza, in slaven glasbenik je odgovoril naslednje:

»Jaz sam sem odgovoren za veliko modo jazza in vas lahko zagotovim, da me vest zavoljo tega prav nič ne peče! Nekega lepega dne so začeli trditi, da sem storil veliko neprevidnost in da bi ne smel izvršiti nikoli takšnega atentata na čisto glasbo. Toda moje življenje je posvečeno vse odpiranju novih poti, iskanju novih možnosti, prinašanju trajnih novot in oblik, ki še ne obstojajo. Vedno sem se trudil, da bi vbrizgal glasbi mlado kri, zato so me proglasili za revolucionarja in hrupneža. Danes je dokazano, da se nisem motil; reforme, ki sem jih uvedel, so sprejeli v celoti in včasih me napadajo celo kot konservativca, čeprav nisem v ničemer spremenil svoje poti.

Kar se tiče jazza, je gotovo, da bi nas osvojil tudi če bi ga ne odkril jaz sam. Našemu klasičnemu umevanju glasbe zoperstavlja čuden in hrupen kaos zvokov in je v bistvu reakcija proti predvojni glasbeni modi dišeče vode in absurdnih okrasov. Bil je popolno nasprotje naših navad in je ugovarjal vsem našim tedanjim glasbenim koncepcijam. Zato je postal moda, ne morda zato, ker bi jaz ali kdo drugi našel da je jazovska glasba lepa. Da je mladina srejevala jazz kot plesno glasbo, ne morem ničesar. To se me ne tiče. Nihče bi ne mogel od te mladine zahtevati, naj bi

IGOR STRAVINSKI

plesala po zvokih Beethovne Eroike.

Sicer pa jazz ni umetnost zase. Ni ustvarjen za večnost. Je moda in kot takšnemu mu je določeno, da nekega dne izgine. A nedvomno se glasbeniki od njega lahko mnogo nauče in zgodilo se bo tudi to, da bo nadarjene ljudi navdihnili za nove oblike. Taka usoda je našega časa, našemu okusu za našejmljenost in nadomestk. Moda je ustvarila nadomestila in široko občinstvo se je privadilo šem ter občuduje nadomestilo bolj nego original. Tudi v umetniškem področju se kaže isti pojav.

Jazz je začasno dejstvo, prehodna oblika, eden med premnogimi pojavi z isto tendenco. V bistvu opazujemo v vseh umetnostih isto zmešnjavo, isto nervozno iskanje večnih vrednot. Vsaka umetnost je bolešno problematična, nemirna in vznemirljiva, ker hoče preko mej, ki so dosegljive. To daje moderni umetnosti nedolo-

čen in dvoumen videz, čestokrat se nam vidi potvorjena in nepristna. A napačno bi bilo, če bi gledali prečrno na njeno bodočnost. Ni dvoma, da bo v svojih sedanjih sintetičnih oblikah odkrila svojo bodočo popolnost.»

(La Tribune de Genève)

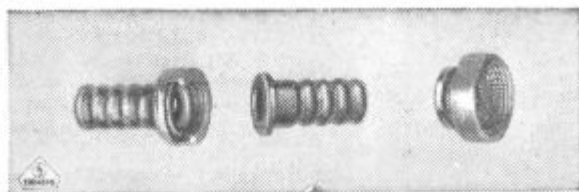
TEHNIČNI OBZORNİK

PRAKTIČNA SKLOPKA ZA CEVI

Vrtovi se čedalje česče namakajo iz vodovodov z razpršilnicami, ki se dajo prav lahko prilagoditi krajevnim potrebam. Za te razpršilnice ali škropilnice so potrebne gumijaste cevi, ki jih je treba navadno sestavljati iz več kosov. S tem sestavljanjem

spravila na trg že raznovrstne privojne sklopke, ki pa imajo precej nedostatkov, tako da se ne obnesejo v vseh primerih.

Šele v najnovejšem času je konstruirala neka tovarna praktično sklopko, ki je skoraj idealna za vse vrste cevi. Sklopka se izdeluje v isti obliki za cevi vseh pri-

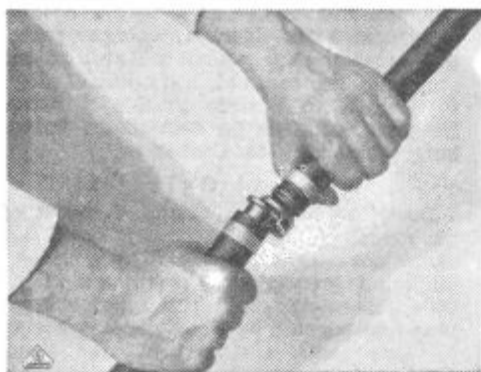

Sestavni deli nove cevne sklopke

so pa večne sitnosti, ker cev na spojiščih kaj rada popušča in jo je treba vedno iznova vezati. Kdor je imel s tem vezanjem kdaj opravka, ve, kako nadležen posel je to. Najprvo je treba zapreti vodo, po-

merov in dolžin. Sestavljena je zelo enostavno brez vsakršnih navojev, ki se radi zamažejo s peskom in prstjo, tako da sklopka ne prijema več tesno.

Pri tanjših cevih ima sklopka skoraj

Tako preprosto se dajo z novo sklopko vezati cevi

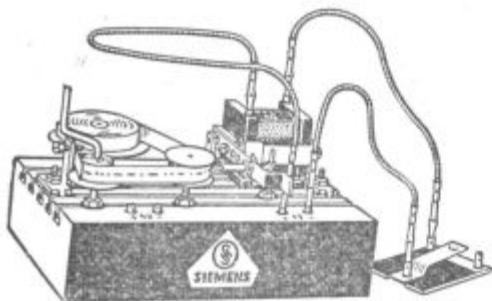
glej pa teči nazaj k pokvarjenemu spojišču, in z vrstico ali žico iznova tesno poviti valovito spojno cevko, ki drži skupaj oba glavna konca cevi. V večjih vrtnarstvih, kjer je škropljenje skoraj vsakdanji posel, povzroča to večno zvezovanje cevi prav občutne zamude. Sicer je industrija

isto žebelino kakor cev, tako da se spojni del ne more zatikati. kadar se vlači cev po tratih in gredah. Zatesnilni obroči so pritrjeni na takšen način, da se ne morejo izgubiti. Vobče je nova sklopka v vseh delih zelo solidna, ter se bo nedvomno kmalu uveljavila.

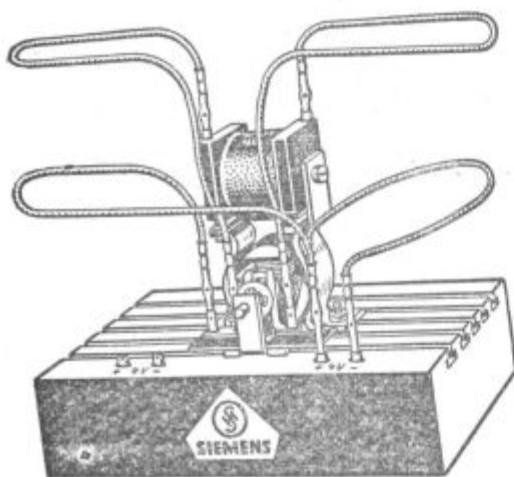
tnj

KAKO SI UTREŠ POT V NAUKO ELEKTRIKI

Mnogo raznovrstnih vzrokov je, ki nam vzbujajo zanimanje za tehniko. Kajti vsakdanje življenje zahteva danes od posameznika, da posveti del svojega časa spoznavanju tehniških predmetov, ki jih dnevno

uporablja. Še večje življenje v svet tehnike pa zahteva večina današnjih poklicev. Ni se nam torej treba čuditi, da nam je in bo vzbujal pouk, kateri nas uvaja v znanosti,

ki so tehniki podlaga, vedno zanimanje, posebno tedaj, ko je združen s poskusi. Zato mnogo ljudi s precejšnjim zavidanjem gleda izvoljence, ki dan za dnem rokujejo z različnimi aparati in marsikateri si želi vsaj malo časa živeti v laboratoriju, kjer bi lahko eksperimentiral ali vsaj gledal in opazoval.

Tej želji po samostojnem udejstvovanju je v veliki meri ustregel razvoj radiotehnike; marsikateri radioamater si je s sestavljanjem in izboljševanjem svojega radio aparata ustvaril mnogo zanimivih ur.

Se bolj pa ustreza željam po praktičnem udejstvovanju raznovrstne sestave in zbirke priprav, ki nudijo resno in sistematično zaposlitev. Opisati hočemo novo zbirko priprav, s pomočjo katerih si moremo

sami utreti pot v skrivnostno delavnico elektrotehnikov. Novost te zbirke je, da so posamezni sestavni deli napravljeni tako, da čim bolj ustrezajo resničnosti, to je pripravi in strojem, ki jih srečavamo v vsakdanjem življenju. Kar 300 poskusov moramo napraviti s pomočjo te zbirke priprav, za vse poskuse pa nam zadostujeta dve žepni bateriji. Podstavek (glej sliko!) je napravljen tako, da je nanj možno pritrditi najraznovrstnejše dele iz zbirke. Na njem moremo sestaviti električni zvonec, telegrafski aparat, avtomatična stikala, razne električne motorje ter merilne instrumente za jakost in napetost toka. S pomočjo zbranih delov moremo dobiti vpogled v razne vezave, ki jih uporabljamo pri napeljavi električnega toka, spoznati toplotne in kemijske učinke električnega toka ter glavne zakonitosti iz nauka o magnetizmu. K celotni zbirki pa je priložena še obsežna, strokovno pisana knjiga, ki nudi navodila za sestavljanje ter obenem enostavno in jasno razlaga elektriške zakonitosti. Tako nam je olajšan prehod iz teorije v prakso in obratno. Zaradi tega opisana priprava ni samo igrača, marveč pravzaprav učilo, ki bo marsikomu, posebno pa mladini, nudilo mnogo zabave in pouka.

tma

R A D I O

RADIO PO VSEM SVETU

V Afriki:

V Britski Vzhodni Afriki obratuje oddajna postaja z imenom Kenya, ki leži sredi stepe, 5 milj od glavnega mesta Nairobi. Vodi jo neka dama in njeno delo ni brez nevarnosti, saj obiščejo to postajo večkrat — Levi. Postaja oddaja vsak dan popoldne in zvečer.

V Južni Afriki doživlja radio nov razvoj. Baš sedaj urejajo postaji v Kapskem mestu nove prostore, ki bodo kmalu dogotovljeni. Novo postajo gradijo v Robert Heightsu, dobe jih pa tudi mesta Petersburg, Kimberley in Durban.

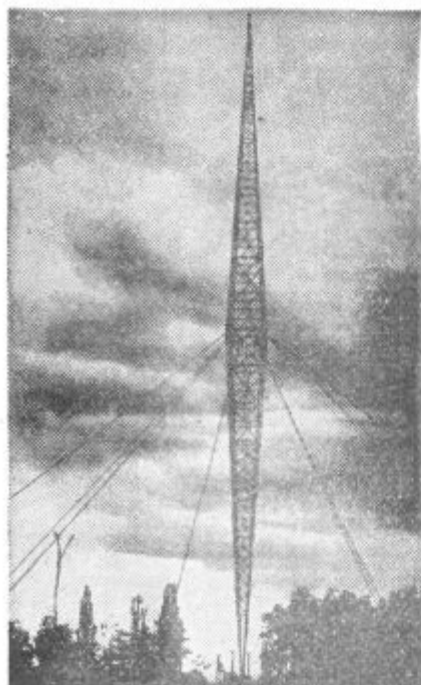
Na Novi Gvineji:

Doslej so bile tam oblasti v medsebojnih zvezeh večinoma s pomočjo brzih slov, domačinov. Odslej si bodo pomagale z majhnimi prenosljivimi postajami, ki jim bodo generatorji obratovali s posebno pripravo na pogon z — ного. Popolna postaja te vrste tehta s baterijami vred komaj 200 angl. funtov in jo domačini lahko prenašajo. Pri poskusih so dosegli razločno oddajo na daljavo do 400 milj.

V Zedinjenih državah:

Ameriške policijske oblasti čedalje bolj uporabljajo radio. Ta čas je že 100 ameriških mest zvezanih v omrežje policijskega radia, 25 nadaljnjih mest pa bodo v kratkem priključili. Seveda pa je od 48 unijskih držav do danes uvedlo policijski

radio samo 5 držav. Mesto New York samo ima 4 oddajne postaje in 409 policijskih avtov s sprejemnimi aparati. Naprava deluje tako dobro, da preteče n. pr. od klica na pomoč do prispetka policijskega avtomobila na kraj dejanja povprečno komaj poldruga minuta. Chicago in Detroit imata po tri policijske radio postaje. V preteklem letu je policijski radio posredoval za pomoč v 113.484 primerih.

314 m visok antenski stolp budimpeštanske oddajne postaje, najvišji antenski stolp v Evropi (Glej 218 knjiga XV., str. 62.)

Na Francoskem:

Že v bližnjih mesecih bodo dogradili novo pariško velepostajo na Villebonski visoki ravni. Obratovati prične po vsej priliki letošnjega 14. jul. na dan narodnega praznika.

Na Angleškem:

Znamenita raziskovalca Oliver Heaviside in Appleton sta odkrila, da sta prav za prav dve ozračni plasti, ki odbijata brezžične valove. Prva leži v višini 100 km in odbija dolge valove, druga odbija v višini 230 do 250 km kratke valove pod 100 m.

Na Norveškem:

Letos otvorijo tu tri nove postaje, in sicer v Trondhjemu in Bergenu z zmogljivostjo po 20 KW, v Vardøju z zmogljivostjo 10 KW.

ADAMOVO JABOLKO

ST. BUNC

Za znanstveno ime v medicini prominentia laryngea poznamo več izrazov: adamica, Adamovo jabolko, Adamov krhelj, tudi samo jabolko, krhelj, iz somatologije pa ščitasti hrustanec. Sodobni evropski jeziki splošno rabijo izraze, ki vsi odgovarjajo lat. pomum Adami. Prim. slov. Adamovo jabolko, shr. Adamova jabuka, češ. Adamovo jablko, polj. jabiko Adama, fr. pomme d'Adam, ital. pomo d'Adamo, nem. Adamsapfel, angl. Adam's apple itd.

Zgodovino tega svojevrstnega naziva, ki nosi s svoje dolge poti skozi več stoletij na sebi ogledalo kulture in ljudskega znanja davnih vekov, nam pojasnjuje asistentka na varšavski univerzi ga. H. Konečna v decembrski številki »Poradnika Językowego« (Jezikovnega svetovalca) iz l. 1933, na str. 166—7.

Veščaki v medicini in še posebno v anatomiji so v davnih časih kaj radi uporabljali izraz jabolko za označevanje bolj ali manj okroglih izpoklin in jabolku podobnih delov kosti in mišic na človeškem telesu (n. pr. v kolenu). Tako se je uporabil izraz jabolko tudi za hrustančasti izrastek na vratu. Ker pa ta del grla izstopa več pri moških kot pri ženskah, zato so ga upravičeno nazvali »jabolko moža«, kar se po hebrejsko pravi tappuah adam. V hebrejščini pa beseda adam ne označa samo »človeka-moža«, ampak tudi Adama, prvega »človeka-roditelja«. Zaradi te dvomnosti hebrejske besede adam je z lahkoto nastopila v govoru pomenska zamenjava »jabolko moža« na »jabolko Adama«.

Tako izražanje se je preneslo preko Arabcev tudi v latinščino in prvotno pravilno pomum viri se je nadomestilo z mlajšim pomum Adami, ki je nato prešlo v vse kulturne jezike.

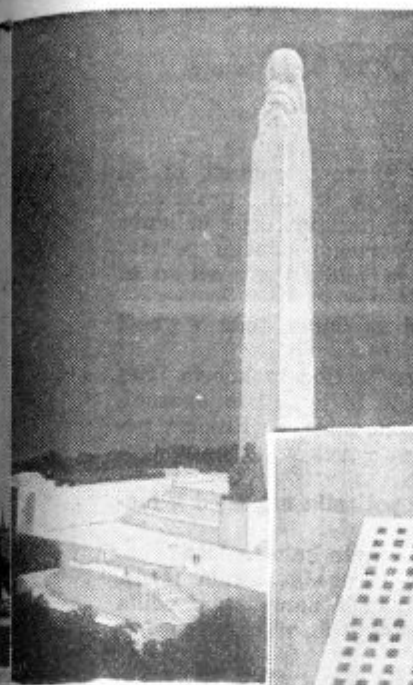
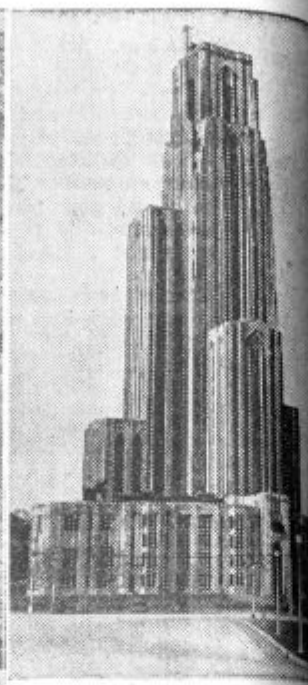
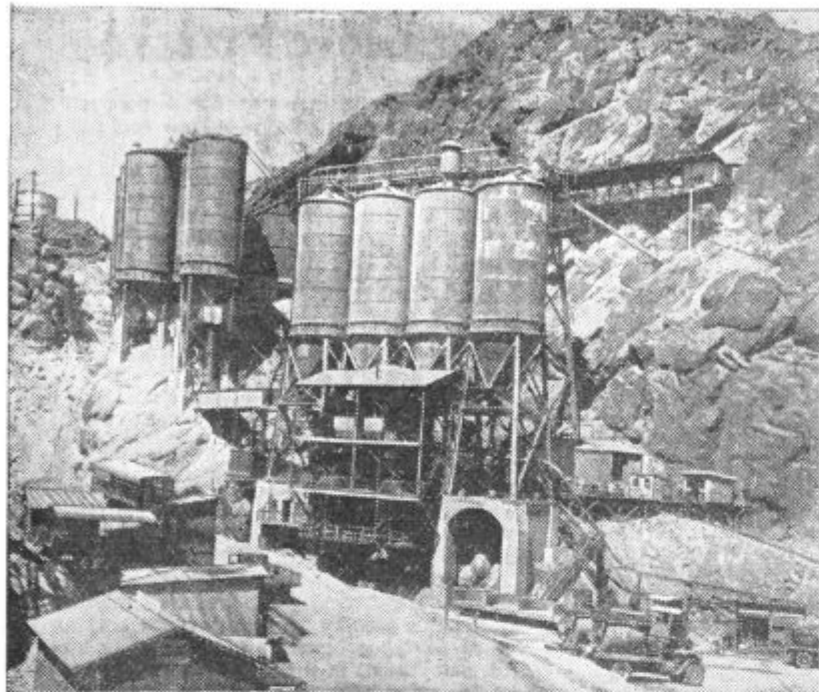
K tej izprevrženi obliki naziva, ki utegne imeti neko zvezo z znano zgodbo v starem testamentu, je iznajdljiva srednjeveška fantazija lahko spletla legendo, po kateri je košček jabolka z drevesa spoznanja vsega dobrega in zlega obtičal v grlu iznenadenemu Adamu v trenutku, ko ga je Bog poklical k sebi. Od tedaj nosijo vsi moški na svetu ta vidni znak greha prvega človeka.

P. S. Ko sem nazadnje imel v rokah Klugejev, Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache v 6. izdaji iz l. 1905. in mi je slučajno prišlo pred oči geslo Adamsapfel z 42 vrsticami dolgim člancem, sem se povsem uveril v točnost zgoraj podane, samo za 28 let mlajše razlage.

Pač čudna reč to, da more človek ravnati drugače, kakor mu veli razum, razum — največja moč v njem!

Jos. Jurčič: »Deseti brate

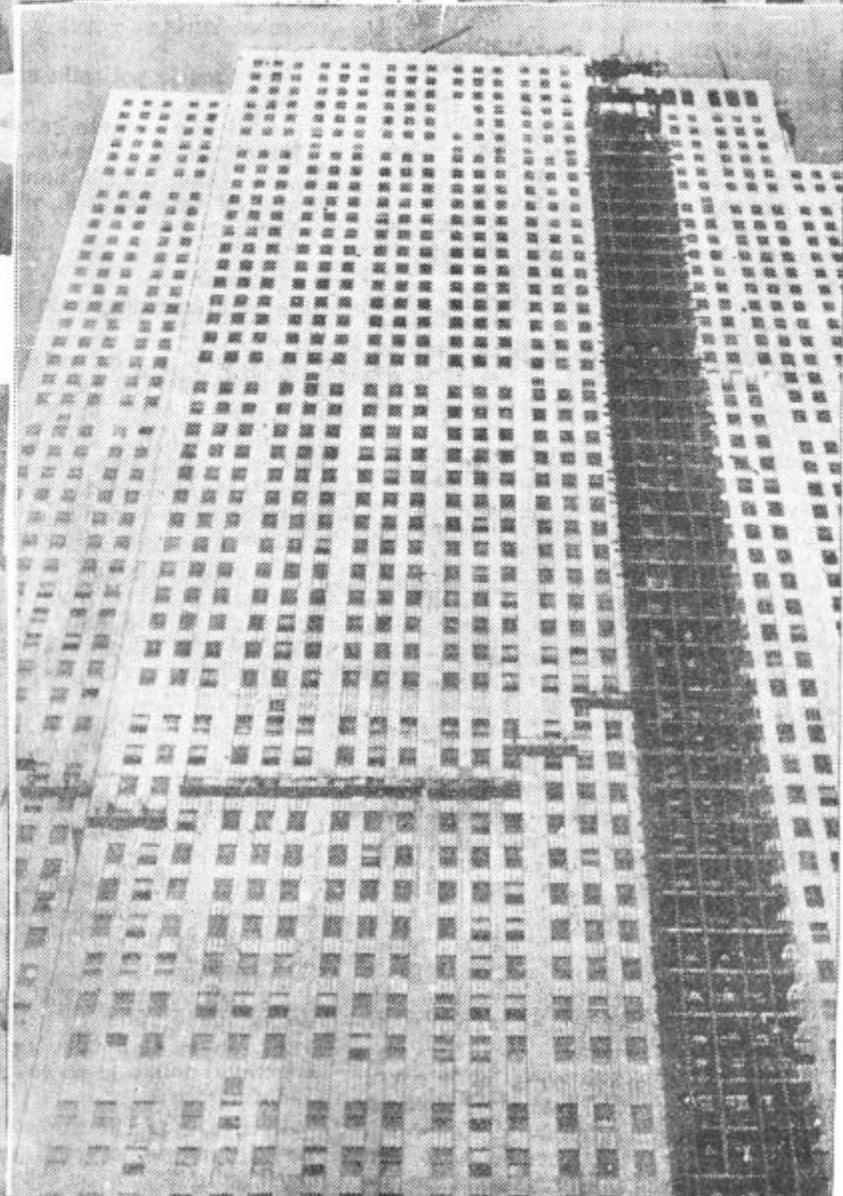
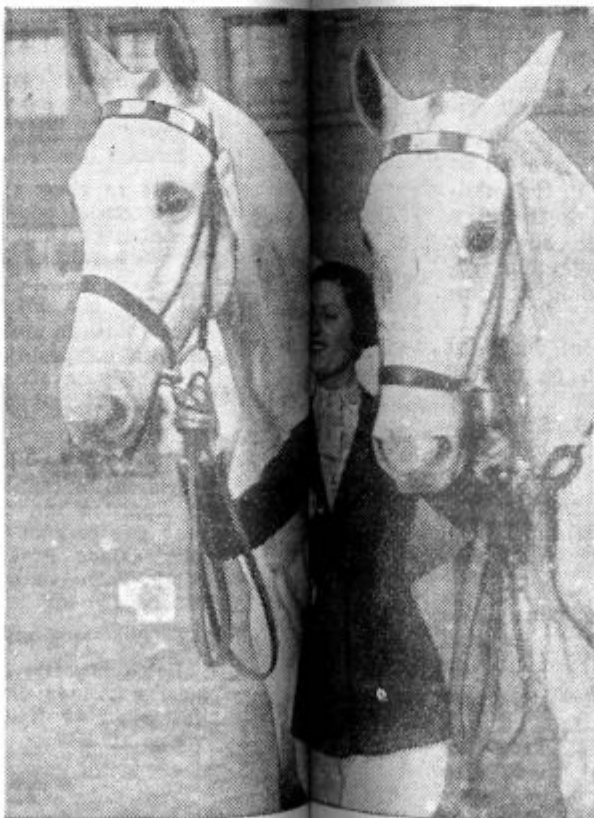

V zgornji vrsti (od leve proti desni): Največja naprava za mešanje cementa na svetu je ob reki Colorado, kjer grade veliko elektrarno — Najvišja univerza na svetu v Pittsburghu — Model spomenika T. Edisonu v Ameriki (Stroški so proračunani na dva milijona dolarjev) — Filmska igralka Joan Crawford

V spodnji vrsti (od leve proti desni): Praktičen pouk kandidatkinj za tramvajevske prevodnice v Tokiu — Danska jahačica Funke-Musén s svojima ljubljencema — Čiščenje pročelja nebotičnika RAC v New Yorku. Na pročelju je 30.000 oken

NE KAZIVA PRAVLJICE, GOSPOD...

IVAN VUK

So trenutki v življenju, ko človek zasanja z odprtimi očmi in v podzavestnem nehanju zaživi življenje izgubljenega raja...

(Po klinopisih Sumerijcev)

Zvonec v gledališču je zazvonil, na hodniku šetajoči so se poizgubili v dvorano. Pred blagajno pa je bila še huda gneča.

Hotel sem na vsak način dobiti vstopnico. Kjerkoli, pa če tudi stojišče. Zakaj bila je premiera neke otroške igre. Človek se začuti sredi otrok, v pravljicnem gledališkem somraku, ko na odru zaživi življenje, kakor da je sam otrok, kakor da se mu za hip spet pojavi izgubljeni raj. Stiskal sem se v gnečo, ril počasi zmerom globlje, tja k blagajni, mrmral kletvice v odgovor sunkom od strani in se bližal počasi cilju.

— Gospod, se me je dotaknila neka roka. Pogledal sem, tako nehote, izzvan od dotikljava in v prsih mi je nekaj nejevoljno zamrmralo.

— Prosim, vzemite še zame tri ložne sedeže.

Bela roka se me je dotikala. Tanki, lepo oblikovani prsti, na katerih so bili lepo zaokroženi, rožnati nohti, so pritisnili na mišice. Nejevolja mi je stopila v grlo. Ze pol ure stojim tu v vrsti, se gnetem in čakam, zakaj mnogi so narožali tistim, ki so stali v vrsti in bili najbliže blagajni:

— Prosim, vzemite še zame!

In prav zaradi tega se je vrsta tako počasi krčila.

Pogledal sem tisto roko, šel z očmi po nji in oko se mi je ustavilo na srednjeveliki, lepi dami. Njene oči so gledale v moje. Ni bilo v njih tistega vsakdanjega izraza, ko se s prošnjo išče nekakšna usluga. V njih je odsevalo prijazno prepričanje, da ne bom odklonil.

— Tukaj, evo, denar!

Na jeziku sem imel odklonilno besedo. Že sem zmaljal z glavo, da ne morem oškodovati teh, ki stojijo za mano. Ali tiste oči so me gledale tako zaupljivo, da sem molče vzel denar.

— Tri ložne sedeže hoče, mi je reklo. Če samo tri, in zakaj samo tri? Bom pa četrtega sam vzel. Vseeno je, kje sedim.

Za trenutek mi je sicer še reklo tam nekje v možganih, kjer se navadno ob-

ravnava bolj skromni nasveti, da bi bilo vendarle boljše in bolj praktično, če bi vzel sedež v parterju, kjer se lepše vidi kakor s četrtega ložnega sedeža. Ali tisti obraz in velike rjave oči so ta nasvet odrinile.

Pogledal sem za damo, toda v gneči sem jo zgrešil.

— Hm..., me je tiho zaskrbelo. Saj še ne vem, kdo je, in je ne bom spoznal, da ji izročim vstopnice... Kakšne nepotrebne skrbi si človek v naglici nakoplje...

Gneča me je potisnila naposled k blagajni.

— Ali je prosta še kakšna loža?

Kakor da si je usoda izbrala mene, je bila kakor nalašč samo ena edina prosta. V bel etaggi številka šest.

Vzel sem jo.

Tako, komaj da sem čutil, mi je reklo v možganih:

— Kakšen slučaj s to ložo... Dogodek nevsakdanji...

Ozrl sem se, da poiščem damo. In glej, stala je pred menoj, vitka in prožna kakor v vetru majajoča se vrtnica. Na smehlajočih se rdečih ustnicah je ležala zadrega in tisti beli, kakor nanizani biseri lepi zobje so me udobrovoljili. Tiho mi je reklo tam nekje v možganih:

— Krasna ženska. Njene rjave oči so kakor ognji na kresni večer in tiste dolge trepalnice, ki od trenutka do trenutka zakrivajo za hip tiste ognje, so kakor izzivalni migljaji, so kakor mikavna vrata, ki odpirajo in zapirajo vhod v tajinstvenost.

Molče sem se rahlo priklonil in ji dal ostanek denarja. Vstopnico pa sem ji samo pokazal in rekel:

— Celó vstopnico sem vzel. Štirje sedeži so. Četrty je moj. Koliko vam moram vrniti?

Glasno sem vprašal samega sebe. Dasi sem plačal za celó ložo 120 dinarjev, se nisem mogel domisliti, koliko stane en sedež.

Pa tudi ona me je gledala, komaj vidno se smehlajoča. V njenih očeh sem videl, da se tudi ona trudi, da bi se spomnila, koliko je en sedež, če so štirje 120 dinarjev...

Zvonec je tretjič zazvonil. Okrog mene in dame so završali vsi, ki še niso imeli vstopnic, kakor čebele v panju.

Naglo sem rekel:

— Začelo se bo... V loži bova izračunala...

— Prav, je rekla in prišla oba otroka za roke: Pojdimo!

Fantek in dekletce, srčkana drobca življenja, sta odskakljala po stopnicah, za njima pa je spešila ona in lepo oblikovane noge so bile kakor od umetnika izklesane.

Zdaj se mi je šele pojavilo v možganih in mi reklo:

— Kaj, še opravičil se nisi, kar tako si se vrnil?

— Ne zamerite sem rekel in ko sem to izrekel, sem začutil, da je bilo izrečeno ne ob pravem času. V tisti naglici in gneči tam pri blagajni nisem nič mislil in sem se kar k vam vrnil.

— O, prosim, je rekla, in v tistih besedah je bil zvok domačih strun, preprosto in prijazen. Prav veseli me, da se je tako zgodilo. Poleg tega ste mi pa storili veliko uslugo, ker bi še zdaj morala čakati, in kdo ve, če bi sploh dobila vstopnice. Otroka pa bi tako rada videla to igro. Praviijo, da je zelo lepa.

Govorila je z lahkoto, tako brez obi-

A. Tidemond: »BABICA PRIPOVEDUJE«

čajne opreznosti, kakor če bi bila doma, meni pa je v srcu vstajala nekakšna nepoznana zadovoljnost...

Somrak je bil v gledališču, ko smo stopili v ložo, tisti pravljичni somrak, ki ves objame človeka s kopreno zamaknjenosti. Na odru pa je bilo sonce in majniško mladostno je bilo življenje na njem. Otroka sta sedla na prva sedeža. Dama si je pristavila tretjega, pogladila oba otroka po laseh, si popravila nekoliko obleko in sedla. Zdelo se mi je, da gorijo v istem somraku, ki je plaval v loži in v gledališču, njene oči kakor dve večerni zvezdi na nebu.

Začutil sem, da mi je kri nalahno sili v obraz, da me je jela nekakšna toplota greti v lica in me božati, da so rdela. Dama me je pogledala, in v tistem pravljичnem somraku gledališča se mi je zdelo, kakor da me gleda vila iz pravljic.

Vsakdanja misel se je še včasih oglašila in rekla:

— Sanjariš?... Trezen sanjariš, ko dobi v parterju na sedežih ploskajo igralcem? Kaj je s teboj?

Ali odgovoriti že več nisem mogel.

Svoj četrti sedež sem moral pomakniti čisto k nji, da sem lahko videl na oder. Začutil sem toploto njenega telesa. Obžarevala me je kakor sonce, a nisem se tega zavedal. Sklonil sem se malone čez njo vsakokrat, ko so igralci igrali v desnem oglu odra. In ko sem tako sklonjen nad njo gledal na oder, je bila vse pod mojim okriljem, kakor da čuva ustvarjajoči bog nežno posodo stvarstva.

Igra je šla veselo, presrčno. Otroški smeh kakor ščebetanje ptičk, jo je spremljal. Sama se je vglobila v igro in tudi jaz sem se vglobil. Ali pa je bilo to morda življenje v podzavestni lepoti, ki ustvarja srečo, z ničemer okaljeno? Ne vem. Nisem opazil, da sem se naslonil na rob naslanjale, kjer je bil njen vrat, bel in mikaven. Nisem opazil, da sem prijel roko dame. Tudi ona ni opazila. Njena roka je počasi pripolzela v mojo. Samo tako napol vsa se tega zavedala in srce sta drhtela v pravljичni opojnosti. Ni se zavedala, da svoje notranje občutke, ki bi jih drugače nikdar ne pokazala, izdaja s stiskom prstov. Nisva opazila, da si stiskava roke, le čutila sva, da je v srcu sladko in harmonično. Kako naj bi tudi opazila, ko je pa na odru in v gledališču snloh toliko nežnosti v igri, toliko živahnosti in pomladan-

ske razigranosti, da sva se čutila tudi midva enaka igralcem na odru...

Zastor je padel. Luči so zagorele. Pravljичni somrak je ugasnil, ostal je samo še občutek, kakršnega ima otrok po končani pravljici.

Dama je odmeknila roke. Njene oči so za hip obstale na mojih kakor v tistem nedorazumenju. Nehote ali v zadregi, sam ne vem, sem rekel:

— Oprostite...

Nasmejala se je, odprla ročno torbico, nekaj iskala in jo spet zaprla. Sklonila se je k otrokoma in vprašala:

— Ali je lepo, Jelka? In ti, Ljutomirček, si razumel?

Otroka sta pokimala z živahno kretanjo in vprašala.

— Ali bodo še?

— Seveda. Saj še ni konec. Saj kraljič še ni našel kraljične.

— Kako dolgo je bo iskal?

Vzel sem uro in rekel:

— Še poldrugo uro.

— Oh, tako dolgo? sta se začudila.

— Ali vama je dolgčas? je vprašala dama in pogladila Jelko po laseh.

— O ne... Toda kraljevič predolgo išče kraljične.

Dama se je naslonila na naslanjač. Obrnjena k meni, je vprašala z vsakdanjim glasom:

— Kako vam ugaja?

— Tudi jaz bi kraljično hitreje našel!

— Bi?... je vprašala s poudarkom. Bi?... je ponovila.

Jaz pa sem bil ves zmeden in še zdaj ne morem razumeti, kako me je moglo nekaj nevidnega prijeti za grlo. Hotel sem nekaj izpregovoriti, vem, hotel sem reči s poudarkom: »bi«, ali stisnjeno grlo mi tega ni dovolilo. Ona je, zdi se mi, to opazila in škodoželjen smeh je zbežal preko njenih ustnic. Čutil sem sicer, da jo je nekaj moralo trzniti v prsih, kakor če bi se jih moje ustnice doteknile s toplim poljubom, zakaj obrnila se je in pogledala v parter. Jaz pa sem položil svojo roko na njeno, ki je ležala na sedežu, se sklonil in ji poljubil roko. Ni je odtegnila, samo pogledala me je z velikimi očmi in tiho rekla:

— Gospod?

Kaj je hotela reči s to besedo in s tistim akordom, ki je zvenel v njej, ni mogoče povedati. Saj se mnogokrat, ko je razierana duša in se smeje srce, izgovarjalo čisto vsakdanje besede, ki na so prepojene s harmonijo srčnih globin...

Spet je priplaval pravljčni somrak. Spet se je dvignil zastor. Midva pa sva sedela tesno drug ob drugem, samo naslanjač sedeža naju je ločil. Otroka sta gledala zamaknjeno na oder, tudi midva sva gledala na oder, nepremično... Le tu in tam so se našle v somraku najine oči. Stisnil sem njeno roko krepkeje, njeno telo, prožno in mehko kakor vzhajajoče pšenično testo, se je stisnilo rahlo k meni...

Bog... mi je zaigralo v prsih, zbežalo po žilah. — Ali je takšna sreča, o kateri sanjajo v mesečnih nočeh vsi, ki jim polje vroča kri po žilah?

Njen dih, njen trepet, sta to potrjevala.

— Poljub... sem zašepetal.

Za trenutek se je njena glava nagnila nazaj, k meni, in njene ustnice so poliskale moje...

Somrak je bil v loži, somrak v gledališču, tisti pravljčni somrak, ki ustvarja pravljice... Tam na odru se je odigra-

vala pravljica, da sta otroka, drobca novega življenja, kipela od sreče... tu, v loži, je vstajala vsa obžarjena in pela pesem o raju...

Predstava je končana.

Luči so zagorele, vse je vstajalo s sedežev in hitelo k izhodu.

Ona, moja pravljica, je oblekla plašč otrokoma. Ves omamljen sem ji ponudil njenega. Nalahno sem jo v plašču stisnil k sebi:

— Kje vas dobim?

Toliko hrepenenja je bilo v meni, da je za hip obležala v mojih rokah. Nato je rekla tiho in mi stisnila roko:

— Ne kaziva pravljice, gospod...

Bog ve, ali sem jo videl kdaj?... Morda sva se srečala na ulici. Morda sva se pogledala... Kdo ve. Spoznala se nisva. Zakaj na ulici je beli dan, so svetle luči...

BEOGRAJSKI »VENAC«

O SLOVENSKEM SLOVSTVU

V februarški številki poroča Sp. Vasiljev o Cankarjevih »Pripovedkah in črticah«, ki jih je profesorsko društvo založilo (»Lučica«) v izboru in prevodu Toneta Potokarja. Pravi, da je škoda, ker je prevajalec izbral najneznatnejše, najmanj pomembne zasnute ali domislice za srbsko občinstvo, ki še večjih Cankarjevih umotvorov ne pozna. Tudi jeziku očita obilo stilističnih nerodnosti in pogrešk, kakršne se ne bi smele izpregledati niti učencem v šolskih zvezkih...

Ista številka prinaša nepodpisan (urednikov) prikaz Brežnikovega romana »Klic Gorjancev«, kjer pravi, da je knjiga v osnovi propagandistična: Ko je Slovenec Dornik obogatel v Ameriki, se vrača s hčerjo in sinom v svoj rodni kraj, med svoje Gorjance, kupuje in obnavlja zapuščen grad in med svojci najde domačo srečo, a vidno povzdigne tudi blaginjo svojih rojakov. Med čitanjem človek obžaluje, da ni v življenju vse tako lahko in idilično, ali vendar se na mnogih straneh čuti, kakor da se prikazuje resnično življenje, ker je pripovedovanje živo, jasno, toplo in brez visokih pretenzij, v mnogočem podobno pripovedovanju Ž. O. Dačića v njegovih »Prostih pričah«.

A. D.

Lud. Richter: SREČNA DRUŽINA

DIVJI PARADIŽ

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

Na mandatnem ozemlju sta žive-
la dva posebna človeka, ki sta
veljala za posebnost tamošnjih
krajev. Njih življenjska pot je
bila tako zanimiva, da bi bilo škoda, če
bi utonila v zgodovini neznanih otočkov
južnega Pacifika. Bavila sta se z nabi-
ranjem delavcev za plantaže ter z njimi
sklepala pogodbe za več ali manj dolgi
službeni rok. Take vrste poklic imenu-
jejo tam »črnega ptičarja«. Življenje
takega ptičarja ni posebno lahko, ker se
mora klatiti mesece in mesece po no-
tranjosti otoka, utirati si pot skozi ne-
prodorno in zaraščeno džunglo in od-
daljena naselja, vedno ogrožen od bo-
lezni, nesreče ali napada sovražnih do-
mačinov. Toda njegov posel je zato zelo
dobičkanosen. Lastniki plantaž mu ra-
di plačajo za vsakega divjaka, ki jim ga
pripelje, po 12 funtov, za take, ki so
pripravljeni iti delat v zlatokope, celo
po 20 funtov za glavo.

Moža, ki mislim nanju, živita še oba.
Enega ni več na otoku, ker je zdrknil
tako nizko na lestvici človeške družbe,
da ga je oblast izgnala »nekam proti
jugu«. Imenujeta se Bill Towers in
Bluey Errin. V Avstraliji nazivajo vsa-
kega rdečelasca »Bluey«.

Billa Towersa sem celo videla. Bil je
nekega večera v nemškem hotelu v Ko-
kopu blizu Rabaula, kamor se vozijo po
navadi premožnejši sloji Rabaula ob ne-
deljah na izlete. Bil je malo židane vo-
lje. Toda vsi prenašajo njegove male
neuravnovesenosti, ki jih je pa mnogo,
deloma zaradi njegovega izrednega živ-
ljenja, deloma tudi zaradi njegovega do-
brega humorja.

V dnevih pred vojno je nastopal To-
wers kot klovn po avstralskih cirkusih.
Znan je bil tudi kot izboren trebušni go-
vornik. Iz teh talentov si je znal na-
praviti lepe denarce na Novi Gvineji,
ker sta mu ti dve spretnosti pripomo-
gli, da je naredil močan vtis na do-
vzetne glavoreze in ostale divjake. Tudi
je možakar pogumen do skrajnosti in
njegovo pačenje obraza je nedosegljivo.

Ne boji se ne boga ne vruga. Živi v pri-
jateljskih odnosih z večino misionarjev,
čeprav jim neredko odnese učence tak
izpred nosa.

Njegov uspeh je pri novačenju div-
jakov temeljil bolj na učinkovitih kot
pa prepričevalnih metodah. Kadar je
privlekel bakrenca ali jajce iz divjakove
kuštrave glave, ali jim je rekel, naj kop-
ljejo pod kakim drevesom, kjer so po-
tem našli zakopano prgišče barvanih
jagod, ali izvlekel iz ust svoje zobovje,
so gledali glavorezi nanj kot na nadna-
ravno bitje. Vsi ti čudeži so vplivali na
divjakovo primitivno dušo, da je kar zi-
jal nanj v strahu in grozi.

Towers je na svojih akvizicijskih po-
tovanjih vedno nosil s seboj pajaca, ki
ga je rabil za svoje trebušne razgovore.
Pri tem je zbral vso vas in držeč paja-
ca pred seboj na kolenih se je razgo-
varjal z njim, poseben tolmač pa je pre-
stavljal začudenim divjakom vsebino
razgovora. Seveda se je razgovor sukal
vedno le okrog »sreče«, ki čaka vsakega,
ki bi se odločil podpisati delovno pogod-
bo z belim gospodarjem. Pajac je pri
tem v visokem in tenkem glasu dopo-
vedoval v najbujnejših besedah koristi
in prednosti življenja na plantaži. Do-
mačinom je bil tak pajac »tambaran«
ali duh, oni pa, ki se je z njim razgo-
varjal, gospodar tega duha, torej vse-
mogočno bitje.

Najbolj učinkovita stvar pa je bila
Towersova obleka. Vse na njej je bilo
urejeno tako, da je čuvstveno vplivalo
na vraževerne divjake. Njegovo najbolj
priljubljeno oblačilo je bilo dediščina iz
cirkuških dni. Druga obleka, ki se ni nič
manj uveljavljala, je bila misionarska
duhovniška halja, ki je služila posebno
dobro tam, kjer so vasi že bile pod vpli-
vom misionarjev.

Pripovedujejo tudi imenitno zgodbo,
kako je Towers dobil stavo 50 funtov
od nekega misionarja. Med misionarji
in lastniki plantaž se vrši namreč nepre-
stana vojna. Misionarji hočejo divjako-
vo dušo, podjetnik pa njegovo telo za
delo, ki ga je treba opraviti, če se belec

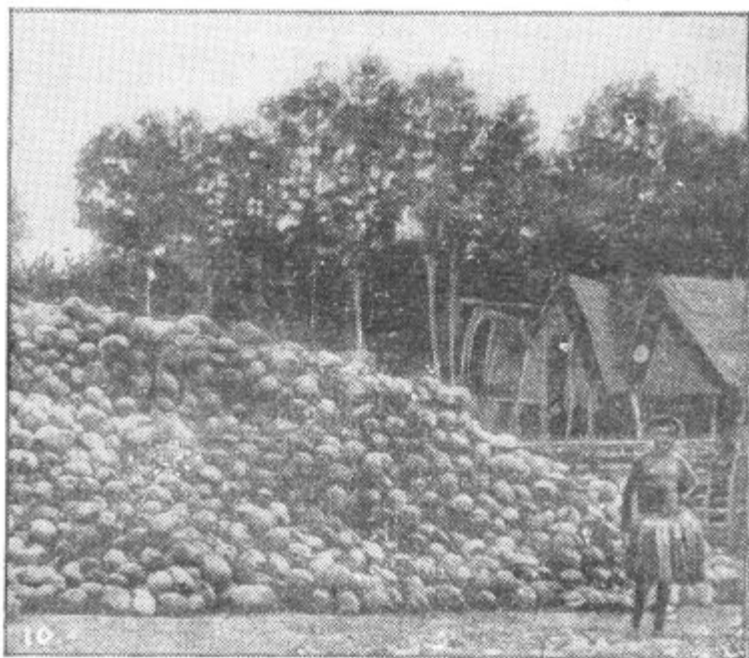
hoče obdržati na otoku. Misionarji od-
vračajo divjake, da bi se prijavljali za
delavce na plantaži. Bill Towers je ne-
koč stavil, da mu bo uspelo pridobiti si
delavce tudi v misionski postaji. Častni
oče si je na račun te stave že naročil še
en kozarec piva prepričan, da bo Towers
izgubil, ker je mislil, da je njegov vpliv
med verniki tako močan, da ne bo nobe-
nemu več uspelo demoralizirati jih.

Towers je čakal več mesecev, da je
misionarjeva čuječnost malo popustila.

Nekega dolgočasnega popoldneva se
je prikazal po reki okoren čoln, iz ka-

dih ljudi, ki so izjavili, da so priprav-
ljeni iti na delo. Odpeljal jih je do bli-
žnje okrožne oblasti, odkoder je dal po-
klicati misionarja, naj si pogleda nje-
gov uspeh. Častni oče je prišel in kar
verjeti ni mogel svojim očem. Towers je
tedaj svoje delavce izpustil in pobral
od misionarja stavo, nakar sta se po-
dala prijateljsko v gostilno. Kolikor mi
je sedaj znano, se Towers spet bavi z
iskanjem zlata na Gvineji.

Tudi Errin je bil znamenit »ptičar«.
Njegovi lasje so bili rdeči kot pesa. Nih-
če ni vedel za njegovo pravo ime in od-

Grmada kokosovih orehov, pripravljena za izvoz

terega je izstopila visoka, v črno suk-
njo oblečena prikazen s ponarejenimi
brki, kolarju podobnim ovratnikom in
svetim pismom v rokah. Vsedel se je
pod bližnje drevo ter pričel čitati v je-
ziku domačinov na glas tajinstveno
knjigo. To je privabilo divjake, ki so
novodošleca smatrali za misionarja.
Kmalu se je zbrala okrog njega gruča
ljudi, toda možakar se je delal kakor
bi ne videl ničesar okrog sebe. Med nje-
govimi molitvami pa so se začeli naen-
krat pojavljati izreki, da Jezus potre-
buje mladeničev, ki bi šli za njega de-
lat in da čaka vsakega večno plačilo, ki
bi bil pripravljen skleniti pogodbo.

Po daljšem rotenju in prepričevanju
je Towers res zbral okrog sebe 50 mla-

koč prihaja. Neki so pripovedovali, da
je bil prej šofer v Avstraliji. Bil je eden
najboljših nabiralcev delavcev, kar so
jih poznali na Novi Gvineji.

Tudi on se je pri svojem poslu poslu-
ževal posebne vrste oblačila. Ta obleka
je bila prav za prav eksotičen frak s ci-
lindrom. Dal si je, pa tudi napraviti
frak iz belega platna ter si nanj prišil
škrice. Na to čudno uniformo je prišil
še velike rdeče gumbе, ob bedrih pa so
mu mahali dolgi rdeči trakovi. Na hrbtu
je imel uvezene z velikimi zlatimi črka-
mi neke mistične znake. Njegov cilinder
je bil opremljen poleg tega z razno-
barvnimi vrvicami, tako da si nam ni
težko zamisliti, kak vtis je imelo vse to
na domačine.

Erin je imel marsikako zvižajo v svoji malhi. Nekoč se je podal na pokopališče v kraju, kjer so imeli misijonarji že svoj vpliv in tam klečal dve celi uri pred sveže izkopanim grobom, delal je čudna zmešana znamenja in zalival tla z močno dišečo tekočino. Kakor je bila vsa stvar smešna, vendar je napravila na zbrane tak močan vtis, da so se mnogi odzvali njegovemu vabilu.

Kot večina belcev v teh oddaljenih krajih je tudi Bluey posedoval pogum pravega hazardista. Ko je prišel nekoč v neznano džungelsko vas, je zapazil, da Lululejeva žena v najkrajšem času pričakuje dete. Poglavar je hotel na vsak način imeti sina, ker je imel že več deklic. Bluey ga je s svojim zagotavljanjem, da je v njegovi moči to stvar zadovoljivo urediti, tako prepričal, da mu je poglavar takoj izročil tucat svojih najboljših delavnih moči.

Čas žene se je približal. Bluey je hitro odkuril s svojimi rekruti, ker je dobro vedel, da je najnevarnejša stvar norčevati se iz divjaškega poglavarja. Vendar mu radovednost ni dopustila, da bi se oddaljil preden izve, kako so se njegova prerokovanja izpolnila. Zato je ostavil zaupnika v vasi ter mu naročil, da mu poroča takoj po porodu. Sreča mu je bila naklonjena in zvedel je, da je poglavarjeva žena povila krepkega dečka. Rusoglavi »ptičar« se je oblekel takoj v svojo gala obleko, svoj smešni rdeče beli frak s cilindrom in se vrnil v divjaško vas. Tam ga je pričakoval poglavar z vsemi svojimi podložniki in mu pripravil v čast več dni trajajočo veselico. Ob koncu mu je pa dal še nekaj delavcev.

Pripovedujejo, da je bil Bluey v džungli še precej trezen in spodoben, ob prostem času je pa pil kakor živinica.

D A L J E

Č L O V E K I N D O M

POKAŽI MI SVOJ DOM IN POVEM TI, KDO IN KAKŠEN SI...

Če imaš dovolj denarja, je lahko urediti si okusno, udobno in lepo stanovanje. Umetnost je s skromnimi sredstvi urediti tako stanovanje. A tudi v tem primeru lahko dosežeš prav lepe uspehe. Nemoderno pohištvo lahko moderniziraš (seveda nikar ne »popravljaj« starega pohištva lepih in plemenitih oblik, tu kvečjemu lahko kaj pokvariš). Najbolj neokusno se nam danes zdí pohištvo iz Makartove dobe in pohištvo v tako zvanem »Jugendstilu«; tu se da z odstranitvijo okrasov in nastavkov marsikaj popraviti.

Naj bodo tvoje razmere take ali take, v sobah se vedno zrcali tvoj dober ali slab okus, celo tvoj značaj. In kakor velja rečenica: Povej mi s kom obučuješ in povem ti kdo si, tako velja tudi stavek: Pokaži mi svoje stanovanje in povem ti, kdo in kakšen si!

Danes velja povsod individualnost. Ni več sprejemnica enaka ali vsaj kar najbolj slična vsem drugim sprejemnicam, prav tako obednica, spalnica in gospodova soba, ne, danes je vsak prostor individualen. Včasí je hotela imeti gospa svetnikova prav tako obednico kot gospa doktorjeva, le za par rezbarij in nastavkov bolj okrašeno. In slike so v polpretekli dobi visele povsod tik pod stropom, okna so povsod obrobili težki rdeči ali zeleni baržunasti zastori in miza je bila povsod sredi sobe.

Danes pa stremimo za tem, da se naše stene in oprema čimbolj razlikujejo od sten in opreme naših znancev in prijateljev.

Če si kupujemo novo pohištvo, se najprej vprašamo: katere in kakšne kose pohištva bomo res rabili? Za zgolj paradne kose danes ni več denarja niti prostora. Vedeti moramo tudi, kam bomo postavili to in ono. Sicer se nam lahko zgodi, da si nabavimo tri metre dolgo kredenco, a ko nam jo pripeljejo domov, vidimo, da je stena, ob kateri smo določili prostor za kredenco, dolga le 2,85 m. Tako bo naša kredenca segala preko okvirja vrat, kar nikakor ni lepo.

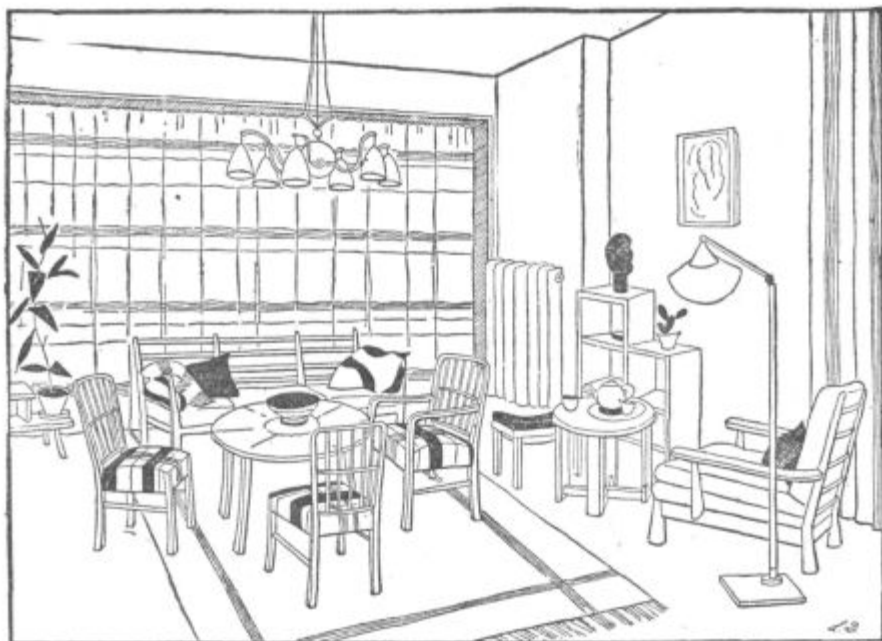
Potem se vprašamo: ali rabimo res dve kredenci, poleg velike še manjšo? Ali bi ne bilo pametneje nabaviti si za ta denar lično vitrino, finejši čajni servis in domačo keramiko? Ali bi nam pa zadostovala že majhna servirna mizica, kamor lahko odlagamo pri obedu vse potrebno?

In nato: kakšen naj bo les našega pohištva? Drži se tega načela: raje manj, pa tisto dobro in solidno. Lepe in razmeroma cenejše izdelave imamo danes tudi v lakiranem pohištvi. Belo pohištvo ali tako v barvi slonove kosti je večno lepo in moderno, zlasti za spalnice.

Izogibaj se tudi izrazito modnih lesov, kakor tudi trenutno modnih stilov izdelave. Ko izbiraš opremo, se vprašaj: ali mi bo to čez deset let še všeč? Ali bo to mojim otrokom, ko dorastejo, še všeč? Tisto po-

hišstvo je res lepo in okusno, ki ostane lepo tudi tedaj, ko ni več zadnja ali predzadnja novost! Poglejte za primer »Empire« ali »Biedermeierski« slog, ali ni vedno znova lep?

Seveda bodo govorili tu, kakor v opremi sploh, razni okusi, dobri in slabi. In koliko bo zaleglo modrovanje tega članka? Saj končno le velja vedno in povsod tista: de gustibus ncn disputandum! —u

Moderna bivalnica

A če imamo okusno izbrano pohištvo, to še ni vse. Važno je tudi, kam in kako pohištvo postavimo; ali so posamezni kosi postavljeni priročno in praktično, ali ni soba prenatrana itd. Važno je tudi, ali se ujemajo barve sten, pohištva, preprog in blazin. S tem seveda ni rečeno, da bodi vse monotono iste barve! Tu je treba pač poskušati, premišljevali in znova preizkušati, preden se odločimo. Premotrivaj, kaj je lepo in kaj je nerodno in neokusno pri tvojih znanjih, kaj bi se dalo popraviti in kaj bi bilo bolje opustiti. Oglej si opreme na razstavah in v izložbah, oglej si od časa do časa revije s slikami oprem po osnutkih arhitektov, prebiraj njihove članke in pred vsem: opazuj barve v naravi! Kakor je gozd v jeseni pester, kakor je pestro žitno polje, se vendar nikjer ne bi jejo barve.

In še nekaj: svetilke in razsvetljava tudi marsikaj lahko dvignejo, polepšajo a tudi pokvarijo. Izogibaj se bizarnih, izumetničenih, trenutno modnih svetilk, ki so lepe le za danes in jutri, pojutrišnjem ti pa pokvarijo harmonično sliko vse sobe. Izogibaj se tudi izrazitih rdečih ali ostro zelenih senčnikov.

Oglej si našo sliko in skušaj na njej konstatirati, kaj je lepega in okusnega, kaj bi bilo bolje spremeniti ali opustiti.

ALUMINIJ ŠKODUJE ZDRAVJU?

Vedno znova čujemo trditve, da je aluminij zdravju škodljiv in bi zaradi tega ne smeli uporabljati aluminijaste posode v gospodinjstvu. Mnogi trdijo, da je celo porast raka posledica takšne posode.

Da bi dognal resničnost teh trditev, je izvršil berlinski raziskovalec prof. Wührer dolgo vrsto poskusov, najprvo z živalmi, potem z ljudmi. Poskusi so pokazali, da je strah pred aluminijem popolnoma neutemeljen. Tudi po dolgem dovažanju aluminijevih soli živalskemu organizmu, se njegova normalna količina (t. j. 0.1 mg aluminija na 100 g telesnih delov) ni zvišala niti za las.

Ljudem je dajal prof. Wührer aluminijeva hidroksida in je dognal, da so skoraj vse spet izločili z iztrebki. Tudi ni mogel opaziti nobenega porasta aluminijaste količine v seči. kar pomeni, da ta »nevarna« kovina ne more skozi črevesje v kri. tke.

ELEKTRIČNO GRLO

V Hertzovem zavodu v Berlinu je Willis že pred petimi leti zgradil s pomočjo piščalk in nastavnih cevi aparat, ki naj bi ustrezal zmogljivosti človeškega grla. Sedaj pa so tam dovršili pripravo, ki je neprimerno bolj popolna: električno grlo.

Na zunaj je ta priprava skupina aparatov, ki sliči brežičnim sprejemnikom in imajo poseben zvočnik. Treba je bilo natančno proučiti, kako nastajajo glasovi v človeškem grlu, preden so se lotili konstruiranja novega stroja, ki bo velikega pomena za fizike, jezikoslovce, medicince

in fonetike. Morali so ustvariti osnovne pogoje ustne in nosne dupline ter grla, ki učinkujejo kot resonatorji, električno grlo je moralo nadalje upoštevati vse mogoče položaje jezika, ustnic, glasilk in drugih organov, ki proizvajajo zvok. Zračne sunke človeškega grla proizvajajo po električni poti, specifični samoglasniški karakter pa s posebnimi fermantskimi krogi. Novi aparat je urejen tako, da lahko sprejema poljubno človeško govorico in jo oddaja tako naravno, v pravi barvi, čistosti in moči, da predstavlja naravnost čudo moderne tehnike.

LEPO OBNAŠANJE

Omikan človek se oprsti vselej, kadar slučajno zadene ob bližnjega. Prav tako, če vpraša tujca za pojasnilo, če koga prekine preden je sam nehal govoriti ali če na ulici tik pred kom križa pot.

Dami na gornji sliki se mudi telefonirati, dama na spodnji sliki pa je otrsela iz nepazljivosti cigareto na krilo svoje znanke. Obe čutita, da se morata oprostiti z vljudnimi besedami.

NOVE PUBLIKACIJE

Uredništvo je prejelo:

Dr. Vladimir Murko: POT H GOSPODARSKI OBNOVI. Založila Zveza jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani. 1934. — Avtor je na optimističnem temelju, »da se vračajo zopet boljši časi« in v zamisli, da je varčevanje podlaga vsega gospodarstva (varčevanje je v današnji gospodarski stiski precej relativen pojem), zgostil v svoji knjižici praktične primere in nasvete, kako lahko sami pripomoremo k izboljšanju gospodarskih razmer in zlasti našega narodnega gospodarstva, ki trpi veliko škodo, ker so na žalost tudi naši državljani nosili svoj denar v tujino, kar morajo občutiti tudi ostali državljani — ugotavlja avtor. Knjižica se dobi pri omenjeni Zvezi, Ljubljana, Prešernova ulica 3.

RAZORI, list za odraslo mladino, št. 6. Urejuje Tone Gaspari.

MLADI PLAMEN, delavski mladinski list, št. 1—2. Izhaja mesečno. Urejuje Jože Slak.

NEKAJ ZA VSE

V Nemčiji umre več oseb za pljučnico nego za tuberkulozo.

Proti skelečim pikom žuželk pomaga baje takojšnje odgrgnjenje opikanega mesta s kosom namočenega sladkorja, tako da se v nekoliko minutah odpravita bolečina in otekanje.

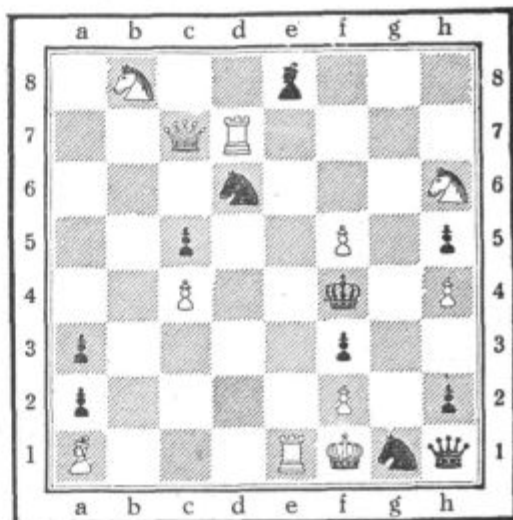
NARCISE

PROBLEM 58

A. Schiffmann, Berlin

Prvi natis

Sam se je matiral v treh potezah.

ZA MISLEČE GLAVE

90

Kaj je težje:

Liter železa ali liter volne?

91

Matematik

Če pomnožimo enoštevlično število s 7, dobimo število, katerega ednica je enaka prvotnemu številu. Katero število je to?

92

Igra z vžigalicami

Napravite iz 24 vžigalic šahovnici podobno omrežje s $3 \times 3 = 9$ kvadratičnimi polji. Vzemite osem vžigalic proč, tako da ostaneta dva kvadrata. Kako napravite to?

93

Geometrija

Kolikšna je površina trikotnika, katerega stranice merijo 12, 13 in 25 cm? AH jo lahko poveste, ne da bi mnogo računali?

Rešitev k št. 88

(Trst ob ribniku)

Po pitagorejskem pravilu je globina ribnika 12 m.

Rešitev k št. 89

(»Fizika«)

Učinek, ki gre pred vzrokom: otroški voziček, ki ga rine pestunja.

RISARSKA UGANKA

SKLADATELJ »USTVARJA«

Ni vam treba rezati očrtanih delcev. Vzemite svinčnik in zamažite prostorčke označene s pikami. Ko ste izčrtali vse prostorčke, dobite sliko. Poskušajte in če vam je uspelo, uganite, kaj ste narisali. Rešitev dobite prihodnjič z novo risarsko ugancko

REŠITEV RISARSKE UGANKE V ZADNJI ŠTEVILKI:

ZARES, VOLTAIRE JE TO!

A NEKDOTE

Pravelavorike

Ruski maršal grof Aleksander Vasiljevič Suvorov (1729—1800) je bil eden največjih ruskih vojskovodij. Ko je prišel l. 1799 na Laško in izvedel, da je bil francoski general Scherer odpoklican, namestu njega pa postavljen za vrhovnega poveljnika francoske armade Jean Moreau, je vzkliknil:

— Sama previdnost božja! Kaj bi imeli, če bi premagali šarlatana? Lavorike pa, ki jih bomo vzeli Moreauju, nam bodo ostale na veke.

Dober odgovor

Angleški kralj Karl II. je zbral некоč veliko družbo okoli sebe. Ko je vstopil njegov dvorni norec, ga je predstavil:

— Zdaj bomo slišali vse svoje napake!

— Kaj še, se je zasukal norec, jaz si ne belim glave s stvarmi, o katerih govori vse mesto!